

3. Правила опіки та піклування : затв. наказом Держ. ком. України у справах сім'ї та молоді від 26.05.1999 № 34/166/131/88. *Офіційний вісник України*. 1999. № 26. С. 115.
4. Сімейний кодекс України : закон України : із змін. та допов. на 04.09.2017 : (відп. офіц. текстові). Київ : Алерта, 2017. 78 с.
5. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Київ : Алерта, 2017. 320 с.
6. Протас А. М. Захист права громадян України на житло. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 4. С. 60–67.

Одержано 31.10.2018

УДК 811.161

Валентина Анатоліївна ВАСИЛЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент,

професор кафедри гуманітарних дисциплін

Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

БІЛІНГВІЗМ ЯК ЧИННИК ДЛЯ УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Феномен білінгвізму представляє значний інтерес для науки. Віддзеркалення білінгвістичних ідей, концепцій і теорій можна побачити в різних аспектах: лінгвістичному (В. О. Виноградов, Ю. О. Жлуктенко, Ю. В. Розенцвейг, М. М. Михайлов та ін.), психологічному (Л. С. Виготський, Е. М. Верещагін, Н. В. Імедадзе, О. О. Леонтьєв, І. О. Петухова, З. М. Хизроева та ін.), соціологічному (Ю. Д. Дешерієв, М. В. Дячков, Ф. П. Філін, К. Х. Ханазаров та ін.), педагогічному (В. О. Аврорін, Р. Ю. Борсук, Р. К. Міньяр-Белоручев, Т. М. Савельєва, В. С. Худніцький, М. М. Фомін) та ін.

Бачення двомовності у межах соціокультурного аспекту ґрунтується на виконанні суспільних функцій за допомогою двох мов та визначенні особливостей сфер вживання кожного з них у житті двомовного населення.

Зупинимось детальніше на самому визначенні білінгвізму.

Білінгвізм (у трактуванні різних словників) – знання двох мов. Термін «білінгвізм» походить від латинського *bi* – «подвійний» і *lingua* – «мова». Поняття «білінгвізм» часто замінюють словом «двомовність», тому в сучасній літературі ці два терміни, як правило, еквівалентні у своєму вживанні. При цьому варіантів тлумачень даного терміну, як і визначень самого явища, у літературі досить багато [1, с. 122].

Вважається доцільним виділити два науково-дисциплінарні напрями в тлумаченні і визначенні білінгвізму: лінгвістичне і психолого-педагогічне. Дослідники лінгвістичного напрямку трактують білінгвізм в основному як володіння двома мовами. Так, В. Ю. Розенцвейг визначає білінгвізм як володіння двома мовами і постійний перехід з однієї мови на іншу, залежно від ситуації спілкування [2, с. 12–21].

У. Вайнрайх під білінгвізмом розуміє практику поперемінного користування двома мовами, а осіб, що її здійснюють, він називає двомовними [3, с. 12–34]. Зазначимо, що у вивченні білінгвізму як лінгвістичного феномену дане визначення вважається традиційним. У. Вайнрайх в своїй роботі «Мовні контакти» відзначає, що «проблема двомовності з лінгвістичної точки зору полягає в тому, щоб описати ті декілька мовних ситуацій, які відбуваються в контакті один з одним» [4, с. 34–65]. При цьому автор вважає, що вичерпне пояснення білінгвізму дати складно, оскільки рівень володіння кожною мовою різний не лише у різних двомовних індивідів, але і не відрізняється стабільністю у одного і того ж індивіда.

Представники психолого-педагогічного напрямку найчастіше розглядають білінгвізм, по-перше, як володіння двома мовами (що ми бачили і в межах лінгвістичного розгляду цього феномену) і, по-друге, (це специфіка розуміння білінгвізму педагогами і психологами), як уміння однакового користуватися ними в різних ситуаціях.

Зокрема, Я. Радевич-Винницький двомовністю називає використання декількох мов одними і тими ж особами залежно від ситуації спілкування [5, с. 23–30].

Е. М. Верещагін розглядає двомовність як психічний механізм, що дозволяє людині відтворювати і породжувати мовленнєві витвори [6, с. 43].

Таким чином, у психолого-педагогічному напрямі поняття білінгвізм вибирає визначення і лінгвістичного напрямку. Розглядаючи білінгвізм, не можна не відзначити наявність різних поглядів та визначення його видів.

Так, ряд дослідників розрізняють два види білінгвізму – природний (коли знання двох мов отримується при постійному перебуванні в різних мовних середовищах) і штучний (коли вивчення іноземної мови реалізується з раннього віку в рамках спеціальних освітніх програм) [7, с. 78–82].

У. Вайнрайх до основних типів білінгвізму відносить: складений білінгвізм (коли системи двох мов утворюють щось загальне), координатний білінгвізм (коли системи двох мов існують відносно незалежно) та субординативний білінгвізм (коли система другої мови збудована на системі першої) [3, с. 12–34].

Провівши аналіз психолого-педагогічної літератури з питань білінгвізму, його видів і типів, слід зупинитися на чинниках прояву білінгвізму саме як соціально-культурного феномену. До них відносяться: посилення ролі соціокультурного компоненту – вивчення культури інших країн та удосконалення вивчення своєї власної культури, участь у «діалозі культур»; створення єдиного освітнього простору (загальноєвропейського освітнього простору, міжнародного освітнього простору), і як наслідок, – прагнення людей до досягнення загальноєвропейського рівня володіння іноземними мовами і розвиток академічної мобільності студентів і викладачів; потреба в білінгвальному вченні як засобі професійної підготовки, що дає майбутнім фахівцям можливість реалізувати свій потенціал і активно працювати на світовому ринку, а також значне збільшення обмінів міжпрофесійного характеру; розвиток світового інформаційного простору, що визначає стрімке поширення таких сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, як телебачення і Інтернет, різних засобів масової комунікації; використання нових інформаційно-комунікативних технологій, розвиток дистанційної форми навчання та в режимі on-line та ін. [8].

Реалізація всіх можливостей білінгвізму для забезпечення розвитку людини передбачає створення і функціонування білінгвального середовища.

Білінгвальне середовище розуміється як занурення людини в двомовний мовний простір, при якому обидві мови стають його невід'ємною частиною.

У різних регіонах, де активно розвивається білінгвальне середовище, час від часу виникають соціальні проблеми, пов'язані з мовами і двомовністю. Вивчення таких проблем дозволяє виділити тенденції соціального розвитку людини в умовах білінгвального середовища: домінування спілкування змішаною мовою; спілкування рідною мовою в неформальній обстановці, у сім'ї і з родичами; використання української мови в офіційній, діловій, корпоративній комунікації. Подібного роду тенденції в політичній, соціальній, лінгвістичній сферах є загальним фоном функціонування української мови в двомовному освітньому середовищі.

Побудова сприятливого для розвитку білінгвізму середовища є однією з форм подолання соціальних проблем. Вважається, що таке соціальне і мовне середовище сприятливе, з одного боку, для формування толерантності і побудови міжнаціонального діалогу, а з іншого, – для мовної динаміки тих представників, для яких інша мова є другою, більш значущою мовою. І створення спеціальних умов для реалізації мовного потенціалу білінгвальної молоді в різних функціональних мовних сферах (перш за все – наукових, офіційно-ділових та побутових). Саме це повинно бути однією з пріоритетних цілей в галузі молодіжної політики держави. В умовах білінгвального освітнього середовища відбувається не лише засвоєння другої мови і спеціальних знань, але і особисте зростання людини, що знаходиться в даному середовищі.

Білінгвальне освітнє середовище, що реалізовується на практиці, є сукупністю матеріальних, просторово-наочних і полікультурних чинників, соціальних компонентів і міжособистісних стосунків, взаємозв'язаних між собою, доповнюючих і збагачуючих один одного. Не лише зовнішнім, але і внутрішнім чинником, що впливає на формування і розвиток освітнього середовища, є всі учасники освітнього процесу. Білінгвальне освітнє

середовище підкреслює факт множинності впливу на особу і широкий спектр чинників, що визначають виховання, навчання і розвиток особи на полікультурній основі.

Таким чином, розвиток білінгвального середовища є ключовим чинником для успішної інтеграції в міжнародний освітній простір. Білінгвальне освітнє середовище значиме для реалізації ідеї гуманно-особистісної освіти, яка передбачає індивідуалізацію освітнього процесу через використання індивідуального освітнього маршруту для студентів із різними вихідними можливостями, потребами і потенціалом розвитку. Система і процес освіти в білінгвальному освітньому середовищі стають засобом актуалізації і активізації ціннісно-смыслового становлення особи, допомагають сформувати загальнозначущі орієнтири, ціннісні і смислові установки, забезпечують самостійність і розвиток відповідальності у виборі життєвої траєкторії.

Список бібліографічних посилань

1. Брицин В. М. Двомовність // Українська мова : енцикл. Київ : Вид-во ім. М. Бажана, 2001. С. 122.
2. Розенцвейг В. Ю. Проблемы языковой интерференции : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. М., 1975. 30 с.
3. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие // Новое в лингвистике / отв. ред. Ю. В. Розенцвейг. М. : Прогресс, 1972. Вып. 6. Языковые контакты. С. 7–42.
4. Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования / пер. с англ. Киев : Вища школа, 1979. 263 с.
5. Радевич-Винницький Я. Рідна мова в ситуації двомовності (українські реалії). *Українознавство*. 2007. Ч. 3 (24). С. 23–30.
6. Верещагин Е. М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). М. : Изд-во Моск. ун-та, 1969. 160 с.
7. Василенко В. А. Межкультурная коммуникация как основа непрерывного поликультурного образования // Поликультурное образовательное пространство Поволжья: пути и формы интеграции : сб. науч. тр. Междунар. науч.-практ. конф. (г. Казань, КФУ, 01 нояб. 2013 г.) / под ред. Ф. Х. Фахрутдиновой, Е. Г. Соловьевой. Казань : Отечество, 2013. С. 78–82.
8. Василенко В. А. Міжмовна інтеркомунікація у дискурсивній взаємодії // Формування особистості громадянина та патріота в системі освіти України : всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Запоріжжя, 9–10 жовт. 2014 р.) / КЗ «Запорізький обл. ін-т післядипл. пед. освіти» ЗОР. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bxafe4Z-YjwpUEl6UTFQOEIkVDg/view?pli=1> (дата звернення: 19.10.2018).

Одержано 22.10.2018

УДК 51.74.(091)(477)

Дмитро Вікторович ГАЛКІН,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЧИНІВ ПОЛІЦІЇ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У ХІХ СТ.

У середині ХІХ ст. помітно зростають вимоги до професійних якостей поліції, як з боку держави, так і з боку суспільства. Уряду приходить усвідомлення необхідності спеціальної та правової освіти поліцейських, особливо нижніх чинів, що сприяє прийняттю мір у цьому напрямку. Незважаючи на це, загальноосвітня і професійна підготовка поліцейських залишалися на низькому рівні. Основна маса чинів поліції здобула освіту в нижчих навчальних закладах, або так звану домашню освіту. Середню освіту мали менш третини поліцейських, а серед начальників повітів і їхніх помічників – менш половини [1].

У досліджуваний період у поліції можна умовно виділити два рівні освіти. Перший рівень – чиновники на керівних посадах Міністерства внутрішніх справ, Департаменту поліції, поліцій губерній, повітів і міст, що здебільшого мали вище, в основному військову або юридичну освіту, що не вимагало додаткової професійної освіти. На другому рівні перебували урядники, пристави, околдочні наглядачі, городові, що навчалися в створених для них різного роду курсах і школах.